

UCHWAŁA Z DNIA 11 PAŹDZIERNIKA 2001 R.

I KZP 23/2001

Określona w art. 165 ust. 1 ustawy Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi (Dz. U. Nr 118, poz. 754 ze zm.) czynność sprawcza polegająca na proponowaniu nabycia papierów wartościowych oznacza każde – skierowane do określonego w art. 2 ust. 1 tej ustawy kręgu adresatów i w sposób tam podany – zachowanie, które u jego odbiorców wywołuje obiektywne przekonanie, iż zostało złożone oświadczenie woli, mogące prowadzić do zawarcia transakcji, jakiej przedmiotem są wskazane w propozycji - określone w powołanym przepisie – papiery wartościowe.

Przewodniczący: sędzia SN A. Konopka.

Sędziowie SN: J. Musioł, D. Rysińska (sprawozdawca).

Prokurator Prokuratury Krajowej: R. Stefański.

Sąd Najwyższy w sprawie Wiesława B. i Tadeusza T., po rozpoznaniu, przekazanego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w W., postanowieniem z dnia 8 marca 2001 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

Czy pod użytym w art. 165 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych (Dz. U. Nr 118, poz. 754 z późn. zm.) w zw. z jej art. 2 ust. 1 pojęciem „proponuje nabycie” należy rozumieć jakiegokolwiek zachowanie podjęte przez podmiot posiadający papiery wartościowe lub uprawniony z mocy umowy do przeniesienia praw z papierów wartościowych należących do innych podmiotów, w warunkach określonych w przepisie ostatniego z po-

wołanych artykułów, ujawniające w sposób dostateczny wolę zawarcia umowy przeniesienia z tychże papierów, czy też wyłącznie takie zachowanie, które stanowi ofertę, bądź zaproszenie do rozpoczęcia rokowań w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego (art. 66, 71)?

u c h w a l i ł udzielić odpowiedzi j a k w y ż e j.

U Z A S A D N I E N I E

Pytanie prawne sformułowane zostało przez Sąd Okręgowy w W., rozpoznający zażalenie prokuratora na postanowienie Sądu Rejonowego w.w. z dnia 6 grudnia 2000 r., którym to postanowieniem Sąd ten, na podstawie art. 17 § 1 pkt. 2 k.p.k., umorzył postępowanie karne wobec Wiesława B. i Tadeusza T. oskarżonych, odpowiednio, o czyny kwalifikowane z art. 165 ust. 2 i z art. 165 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997r. Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi (Dz. U. Nr 118, poz. 754 ze zm.), przyjmując iż zarzucane oskarżonym czyny nie zawierają znamion czynów zabronionych.

Rozpoznając zażalenie, w którym – jak przyjęto – prokurator nie zgodził się z prezentowaną wyżej oceną, Sąd Okręgowy w W. powziął przedstawione w zagadnieniu prawnym wątpliwości, odnoszące się do użytego w art. 165 ust. 1 Prawa o publicznym obrocie papierami wartościowymi zwrotu „proponuje nabycie”, których objaśnienie ma w szczególności, jego zdaniem, znaczenie dla rozstrzygnięcia w części dotyczącej oskarżonego Wiesława B., któremu zarzucono, że w okresie od 16 grudnia 1996 r. do bliżej nieustalonego okresu w W., w warunkach przestępstwa ciągłego, jako dyrektor Departamentu Zarządzania Kapitałami Gospodarczego Banku Wielkopolski S.A. w P., działając w imieniu Gminy M. agentariusza tego banku,

proponował publicznie bez wymaganego zezwolenia Komisji Papierów Wartościowych nabycie obligacji komunalnych wskazanej gminy poprzez zamieszczenie na łamach dzienników ogólnopolskich informacji o ofercie kupna i sprzedaży tych obligacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 165 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi (Dz. U. Nr 118, poz. 754 ze zm.) penalizuje zachowanie polegające na proponowaniu nabycia papierów wartościowych bez wymaganej zgody w sposób, o którym mowa w art. 2 tej ustawy. Ta z kolei norma w ust. 1 podaje definicję publicznego obrotu papierami wartościowymi, z której – w interesującym dla niniejszych rozważań zakresie – wynika iż obrót ten polega na proponowaniu nabycia i nabywaniu papierów wartościowych przy wykorzystaniu środków masowego przekazu lub w inny sposób, jeżeli propozycja skierowana jest do więcej niż 300 osób albo do nieoznaczonego adresata. Wobec tego, że przedstawione zagadnienie dotyczy, podlegających szczególnej regulacji stosunków prawnych, powstaje pytanie o rzeczywisty sens opisanego działania, które podjęte bez wymaganej zgody, staje się –w myśl dyspozycji art. 165 PrPapW– działaniem przestępnym.

Zważywszy na to, iż zarówno treść tego, jak i pozostałych przepisów Prawa o publicznym obrocie papierami wartościowymi (dalej PrPapW) nie przydała pojęciu proponowania nabycia papierów żadnego specjalnego znaczenia, zgodnie z przyjętymi regułami wykładni przepisów ustawy, zasadnicze znaczenie ma metoda językowa, stosownie do której bez uzasadnionych powodów nie należy przypisywać interpretowanym zwrotom znaczenia różnego od tego, jakie mają równokształtne terminy w języku potocznym i którą to metodę odrzucić należy tylko wtedy, gdy wynik interpretacji, w myśl jej zasad, byłby niedorzeczny (por. J. Wróblewski: Sądowe stosowanie prawa, Warszawa 1972, s.124 i nast.).

W pierwszej zatem kolejności na uwadze mieć należało, iż w języku polskim słowo „proponować” oznacza „występować z propozycją, zgłaszać projekt, pomysł czegoś, nakłaniać kogoś do wzięcia, pożyczania, kupienia, spożycia czegoś”(Słownik języka polskiego, pod redakcją M. Szymczaka, Warszawa 1999, s.895), w innym zaś ujęciu, „zwracać się do kogoś z propozycją czegoś ocenianego korzystnie, oferować coś, zachęcać do kupienia czegoś”(Nowy słownik poprawnej polszczyzny, pod redakcją A. Markowskiego, Warszawa 1999, s.754). W tym kontekście rozważane znamię czasownikowe przestępstwa z art. 165 PrPapW należy więc interpretować jako każde zachowanie, polegające na występowaniu z propozycją, zgłaszaniu projektu, nakłanianiu, czy zachęcaniu do nabycia papierów wartościowych. Takie też rozumienie, nie odbiegające od potocznego znaczenia tego zwrotu, prezentowane jest w literaturze (por. J. Majewski: Przepięne wprowadzanie papierów wartościowych do publicznego obrotu, Prawo papierów wartościowych, 2001, z.5, s. 21, a także O.Górniok: Prawo karne gospodarcze, Komentarz, Toruń 1997, s. 154).

Powyższe prowadzi do wniosku, że zachowanie polegające na proponowaniu nabycia papierów wartościowych może przybrać postać dowolnego rodzaju i formy komunikatu, skierowanego do wskazanego w art. 2 ust. 1 PrPapW kręgu adresatów i w sposób tam określony, którego treść skłania do nabycia wskazanych w nim papierów, czego niezbędnym warunkiem jest wywołanie u jego odbiorców przekonania, iż możliwe jest zawarcie, dotyczącej tych papierów transakcji, która wszakże do skutku dojść nie musi; przestępstwo z art. 165 PrPapW ma bowiem charakter formalny a jego dokonanie następuje z chwilą zrealizowania rozważanej czynności wykonawczej.

Takie rozumienie czynnościowego znamienia omawianego przestępstwa, a więc jako każdego zachowania zdolnego realizować wskazane warunki propozycji, sprzeciwia się prezentowanej w uzasadnieniu postawio-

nego pytania prawnego sugestii, że propozycja nabycia papierów wartościowych winna być przedstawiona jedynie w postaci oferty, o jakiej mowa w art. 66 k.c., lub innego oświadczenia woli o wiążącym charakterze, gdyż w tym względzie nie postawiono w ustawie żadnych wymogów, czy ograniczeń. Powyższe nie zmienia natomiast faktu, że skoro propozycja, ze swej istoty, wskazuje na istnienie u proponującego intencji, by adresat nabył papiery (a intencji tej służy wywołanie przekonania o możliwości zawarcia przezeń takiej transakcji z podmiotem chętnym do ich zbycia), to jej treść, o ile nie bezpośrednio, to przynajmniej w obiektywnym odbiorze, winna dawać jej adresatom prawo do przypuszczenia, iż złożone zostało określonej treści oświadczenie woli, tyle że wyrażone w dowolnej a nie tylko wiążącej formie.

Trafność przedstawionego rozumowania potwierdza wynik zastosowania dyrektyw wykładni systemowej i historycznej.

Na wstępie przypomnieć więc trzeba, iż w pierwotnym stanie prawnym, obowiązującym na podstawie ustawy z dnia 22 marca 1991 r. Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych (Dz. U. Nr 35, poz. 155), rozważane „proponowanie nabycia” przybrało w zamyśle ustawodawcy postać oferty lub zaproszenia do rokowań (art. 1 § 1 cyt. ustawy, do treści którego odwołano się w art. 117, będącym odpowiednikiem art. 165 PrPapW), gdy tymczasem w obowiązującym obecnie art. 2 ust. 1 PrPapW, do którego dyspozycji nawiązuje art. 165, z określenia takiego zrezygnowano. Oznacza to, że ustawa, w jej kształcie obowiązującym już od dnia 29 listopada 1991r. (por. art. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 9 października 1991 r. – Dz.U. Nr 103, poz. 447, zmieniającej pierwotnie obowiązujący tekst we wskazanej części), rozszerzyła zakres możliwych w obrocie prawnym oświadczeń woli, poprzedzających nabycie papierów wartościowych.

Powyższe potwierdza jednoznacznie, iż intencją ustawodawcy było uznanie za „proponowanie nabycia” każdego zachowania, a nie tylko wyrażonego w poprzednio określonej postaci, t.j. oferty (art. 66 k.c.) lub zaproszenia do rokowań (art. 71 k.c.). Taki też pogląd, wbrew ocenie pytającego sądu, prezentowany jest jednolicie w literaturze. Poszczególni autorzy (por. m.in.: Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi. Komentarz: pod redakcją L. Sobolewskiego, Warszawa 1999, s. 46-47, 101, M. Romanowski: Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi, Warszawa 1999, s.27-28 i 827, R. Czerniawski: Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych. Komentarz, Warszawa 2000, s. 15, D. Kuberski: Karalny niepubliczny obrót papierami wartościowymi, Prok. i Pr. 2001, z.1, s. 67) w odmienny jedynie sposób prezentują gamę oświadczeń, które w aktualnym stanie prawnym mogą stanowić proponowanie nabycia papierów wartościowych, w tym, np. w zależności od, określonych w art. 9 ustawy z dnia 29 czerwca 1995r. o obligacjach (Dz.U Nr 83, poz. 574 z późn. zm.), sposobów emisji obligacji oraz w aspekcie wymogów stawianych podmiotom stwarzającym warunki do ich nabycia w świetle konstrukcji normatywnych przewidzianych w Kodeksie cywilnym (por. B. Ptak: Ustawa o obligacjach. Komentarz, Kraków 1996, s. 246-248, 252-254, 354-358).

Dalej na uwadze należy mieć to, iż samo pojęcie publicznego obrotu papierami wartościowymi zostało w regulującej go ustawie ujęte bardzo szeroko; obejmuje ono bowiem nie tylko nabywanie tych papierów, ale już samo proponowanie ich nabycia, co wskazuje na wolę ustawodawcy co do zakwalifikowania jako obrotu wszelkich odpowiadających temu proponowaniu zachowań, które mogą, choć nie muszą doprowadzić do przejścia praw z papierów wartościowych. W konsekwencji, choć odbywający się na podstawie omawianej ustawy obrót jest sformalizowany i podlega ścisłym procedurom, posługiwanie się w jej kolejnych przepisach (*vide* np. art. 4 pkt

6,7,8, art. 33, art. 34 ust.1 i in. PrPapW) jedynie ogólnym pojęciem proponowania nabycia papierów (czy ich nabywania lub zbywania) uznać należy za świadomy zabieg ustawodawcy, uzasadniony różnorodnością występujących w obrocie prawnym czynności, których skutkiem może być przeniesienie papierów i to niezależnie od wymogów, jakie w tym względzie obowiązują te podmioty, które, działając legalnie, poddały się reżimowi ustawy.

Zauważyć też trzeba, że kolejne nowelizacje ustawy Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi (por. m.in. art. 4 ustawy z dnia 8 grudnia 2000 r. – Dz.U. Nr 122, poz. 1315) nie wpłynęły na zmianę dotychczasowego rozumienia pojęcia obrotu w omawianym aspekcie, a wręcz, precyzując niektóre przedmioty uregulowań, rozumienie to wzmocniły. Przykładowo wskazać można na znowelizowaną treść przepisu art. 71, czy art. 63 ust. 1 pkt. 3 *in fine* PrPapW, których sformułowania wskazują, iż jakkolwiek przeniesienie papierów wartościowych, na gruncie ustawy, następuje najczęściej przez przeprowadzenie subskrypcji lub sprzedaży, to nie wyklucza się innego obrotu tymi papierami, co w pewnym zakresie daje wskazówkę, iż do zawarcia dotyczących papierów wartościowych transakcji mogą prowadzić wszelkiego rodzaju oświadczenia woli, zależne od wyboru proponującego nabycie oraz od charakteru przyszłej umowy. Godzi się jednocześnie podkreślić, iż wprawdzie omawiana ustawa, w brzmieniu sprzed wskazanej nowelizacji, nie precyzowała wyraźnie, iż w związku z dokonywaniem czynności w zakresie publicznego obrotu papierami wartościowymi składane są oświadczenia woli, co pytającemu sądowi sprawiło zasadniczą trudność interpretacyjną w odniesieniu do pojęcia proponowania nabycia papierów (*vide* obecnie art. 7a dodany przez art.4 pkt. 6 cyt. wyżej ustawy z dnia 8 grudnia 2000 r., odnoszący się do składania takich oświadczeń przy pomocy elektronicznych nośników informacji), to jednak kwestię tę w świetle ogólnych zasad obrotu cywilnoprawnego, już wówczas uznać należało za oczywistą.

Powyższe uprawnia do konstatacji, że odpowiadające złożeniu oświadczenia woli zachowanie, polegające na proponowaniu nabycia papierów wartościowych może przybrać różnorodne postacie, których wyczerpująco wymieniść się nie da. Przykładowo jedynie można wskazać, iż może ono przybrać postać oferty, zaproszenia do składania ofert, przetargu, zaproszenia do rokowań (w tym również w formie reklamy, ogłoszenia, czy innego komunikatu), wszelkiego rodzaju porozumień, listów intencyjnych, i innych o podobnym charakterze. Podkreślić trzeba, iż Kodeks cywilny, regulując trzy najbardziej typowe procedury zawierania umów (w trybie ofertowym, przetargowym i rokowaniowym), nie wyklucza dochodzenia do porozumienia także w inny sposób, tj. przez przemienne ich stosowanie lub zastosowanie modyfikacji jednej z nich (Kodeks cywilny. Komentarz: pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 1999, s. 225-226). W tym kontekście, sformułowane przez sąd odwoławczy pytanie zawiera niejako wewnętrzną sprzeczność, skoro zachowaniom stanowiącym ofertę, bądź zaproszenie do rozpoczęcia rokowań przeciwstawia inne, ujawniające wolę przeniesienia papierów, oświadczenia.

Jednocześnie jest rzeczą oczywistą, iż dla odczytania charakteru prawnego i znaczenia rozmaitych oświadczeń nie sposób podać uniwersalnej, zawierającej szczegółowe kryteria kwalifikujące, recepty interpretacyjnej. W tej mierze odwołać się więc należy do ogólnych zasad Kodeksu cywilnego, a w szczególności do unormowań zawartych w przepisach art. 56, art. 60 i art. 65 k.c., dotyczących oświadczeń woli i ich wykładni, jak również uregulowań art. 66 i nast. k.c. Z kwestii najistotniejszych przytoczyć zaś wypada, iż ustawa ta zezwala na każdą postać złożenia oświadczenia woli, także w sposób konkludentny, zaś zgodnie z zasadą bezpieczeństwa prawnego, pojęcie (i skutki) oświadczenia woli łączy z przejawem zewnętrznym woli, któremu nadaje prymat w stosunku do tzw. woli wewnętrznej, przy czym treść tego oświadczenia powinna być interpretowana zgod-

nie z obiektywnymi regułami, odwołującymi się do znaczeń zrozumiałych w danych okolicznościach, zważywszy na miejsce, tradycję, kulturę, czy system wartości dla danych uczestników obrotu, a nie z wolą wewnętrzną (Komentarz pod red. K. Pietrzykowskiego, op.cit., s. 177-178). Przytaczane kryteria ogólne powinny być również przydatne przy dokonywaniu ocen prowadzących do odróżnienia oświadczeń woli od oświadczeń o innym charakterze, w szczególności wyłącznie informacyjnym. Przepis art. 71 k.c., mający charakter normy interpretacyjnej stanowi, że ogłoszenia, reklamy i inne informacje (np. cenniki) skierowane do ogółu lub do poszczególnych osób, poczytuje się w razie wątpliwości nie za ofertę, lecz za zaproszenie do rozpoczęcia rokowań. Natomiast granica między informacją stanowiącą zaproszenie do rokowań a informacją publicystyczną jest nieostra i – m.in. na podstawie przytaczanych kryteriów oraz na podstawie konkretnych okoliczności faktycznych danego zdarzenia – winna być przedmiotem indywidualnej oceny. W każdym razie, trafnie podnosi się w literaturze, iż dla oceny danej informacji, jako propozycji nabycia, konieczne jest, by zawierała ona treść niezbędną do podjęcia przez jej odbiorcę działań prowadzących bezpośrednio do nabycia papierów wartościowych (Komentarz pod red. L. Sobolewskiego, op.cit., s. 101).

Natomiast stosownie do wcześniejszych wywodów dodatkowo podkreślić trzeba, iż skoro będąca przedmiotem rozważań propozycja nie musi być skuteczna (nie musi wywoływać skutków prawnych), to – w rozumieniu osoby składającej oświadczenie – nie musi ona prowadzić do zawarcia umowy, lecz ma ona wywoływać – w odbiorze adresata – przeświadczenie, iż podjęte przez proponującego działanie może bezpośrednio do jej zawarcia doprowadzić. Przy dokonywaniu w tej mierze oceny, brać zaś trzeba pod uwagę wzorzec obiektywnego, starannego odbiorcy.

Rzecz jasna, powyższa konstatacja, podobnie jak i pozostałe uwagi odnoszące się do oceny oświadczeń woli, które – *lege non distinguente* –

dotyczą również, jak była o tym mowa na wstępie, pojęcia proponowania nabycia papierów wartościowych w rozumieniu art. 165 PrPapW, w żadnym zakresie nie pozostają w kolizji z kwestią przestępnego zamiaru, jaki winien towarzyszyć opisywanemu w tym przepisie działaniu. Przypomnieć więc wypada, że omawianego przestępstwa można się dopuścić jedynie z winy umyślnej, działając z zamiarem bezpośrednim lub ewentualnym, który należy, w omawianym tu aspekcie, odnosić do wywołania, u adresatów podjętego działania, obiektywnego przekonania co do możliwości nabycia przez nich wskazywanych papierów wartościowych.

Na koniec wreszcie stwierdzić należało, iż także wykładnia funkcjonalna nie pozostawia wątpliwości co do opisywanego rozumienia pojęcia proponowania nabycia papierów wartościowych, jeśli się zważy, iż przedmiotem ochrony przepisu art. 165 PrPapW jest prawidłowość i bezpieczeństwo publicznego obrotu tymi papierami, związana z ochroną gospodarczych i finansowych interesów inwestorów oraz z zapewnieniem równości uczestniczących w tym obrocie podmiotów. W takim razie, pełna gwarancja realizacji tych celów możliwa jest tylko w wypadku przyjęcia, iż wszelkie opisane wyżej zachowania, skłaniające inwestorów do nabycia papierów, są takimi działaniami, których podjęcie nie jest możliwe bez uzyskania zgody Komisji Papierów Wartościowych i Giełd. Zgoda ta bowiem gwarantuje zarówno dokonanie kontroli proponowanych papierów oraz samego ich emitenta (wprowadzającego papiery do obrotu), jak i dostępność w tym przedmiocie rzetelnych informacji. Możliwość proponowania nabycia papierów wartościowych przy pomocy środków masowego przekazu (albo w inny publiczny sposób) stanowi zaś jednocześnie przywilej tylko dla tych podmiotów, które poddały się reżimowi ustawy i wynikającym z niej obowiązkom.

Przedstawione względy sprzeciwiają się zatem wybiórczemu traktowaniu różnych informacji przybierających postać proponowania nabycia

papierów wartościowych w obrocie publicznym, czego w żadnym razie nie można utożsamiać z zakazem informowania społeczeństwa o wszelkiego rodzaju zjawiskach, czy zdarzeniach, jakie mają miejsce w życiu gospodarczym.